

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

www.hdgender.eu

Доклад от проведени дълбочинни интервюта със специалисти от съдебен окръг - Хасково

Проучване в рамките на проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“

Кристина Йорданова, Андриана Иванова
2018г.

Проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“ се финансира по Оперативна програма „Добро управление“ с договор за безвъзмездна финансова помощ с рег. № BG05SFOP001-3.003-0005-C01/14.09.2017г. на обща стойност 99427,10 лв, от които 84 513.03 лв европейско и 14 914.07 лв национално съфинансиране. www.eufunds.bg

Съдържание

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“	2
Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие	9
Въпроси, специфични за съдебната система	15
Възстановително правосъдие и медиация	31

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“

Изследването стартира с проучване на темата за нивото на образованието по право в България. Повечето респонденти и особено онези, които имаха скорошни впечатления от дипломиращи се студенти по право, бяха на мнение, че нивото на образованието е много ниско. Част от коментарите бяха свързани с платените дипломи и възможността да учиш всяка една специалност във всеки един университет. Част от респондентите бяха категорични, че трябва да се въведат квоти за различните специалности в България, защото сега всички искат да учат 2-3 специалности (една от които право), всички кандидат-студенти ги приемат (независимо от успеха им), а после и всички успяват да се дипломират. Според друга част от респондентите пазарът е напълно достатъчен, за да отсейва некачествените кадри от качествените и няма нужда от намеса на държавата чрез въвеждането на квоти за определени специалности. Ето и няколко коментара по тематата:

„Качеството на юридическото образование е много ниско в момента. Има университети, в които получаваш диплома за юрист срещу 7000 лв, без да си стъпвал в университета. Трябва да се ограничи броя на университетите, които предлагат специалност „право“, а също така и да се премахне задочната форма на обучение. Юристите учат законодателството, така че всеки ден трябва да учат. Съдебната система е била добре, докато са били малко на брой университетите, предлагащи специалност право и от тях са излизали качествени кадри.“

„Няма нужда от квотен принцип, не е необходимо. Не е проблем, че много хора учат право. Който е мотивиран – научава, после пазарът отсейва качествените юристи.“

Темата за образованието по право продължи с разискване на стажовете. Тук общо взето респондентите бяха единодушни, че предвидените стажове са добра възможност

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

младите юристи да усвоят знания и умения, но всички бяха наясно, че много малко студенти се възползват от това си право, а повечето карат стажовете проформа. Като причина за липсата на мотивация от страна на студентите най-често участниците в проучването посочваха това, че не получават възнаграждение. Ето и част от коментарите:

„Стажовете са изключително полезни. Стажовете трябва отново да станат по една година, но за да има истински смисъл от тях и студентите да не ги минават проформа, трябва да станат отново платени и да се намали броя на студентите – да има квоти. Тогава за студентите стажът няма да е полагане на доброволен труд, който не е обезвъзмезден и ще са стимулирани да научават повече и да се справят по-добре на стажовете.“

„Според мен стажовете са добре регламентирани – всеки, който има желание да получи практически опит, има тази възможност. Безпредметно е да се увеличава срока на стажовете, защото правото е динамична наука – постоянно се променят законите и процедурите. Истината е, че всички, които работим в правната сфера, постоянно се дообучаваме. Иначе няма как да вършим работата си.“

„Трябва да са по-продължителни, защото аз карах стаж само от 3 месеца и на мен не ми стигна. Мисля, че 6 месеца са достатъчни, ако студентите стажуват добросъвестно. Най-добре би било стажа да е 1 година. 3 месеца да се кара общ стаж, а останалото време да е профилиран. И трябва да има проследяване и контрол над стажантите. Теорията и практиката са много различни. И студентите трябва да учат съдебна практика. На студентите по медицина стажовете не са платени, но си ги карат. Няма причина на юристите да са платени стажовете. Според мен всички области на правото са много важни. Профилирането на юристите трябва да става през 6-тата година от студентстването. А всичко трябва да се учи най-малкото от обща култура. Аз имам наблюдение над 5-6 завършващи студенти. Те започват като стажанти на много ниски заплати 400 – 500 лв и това стажуване може да продължи до безкрай. Другият вариант е да започнат работа в някоя държавна институция. Но понеже са неподготвени, това се отразява много ярко – от всички институции се бълват актове, които не са юридически издържани. Това е картинката в малкия град. В големите градове не е така. Там по 10-15 човека от випуск успяват да си намерят хубава работа и да се развиват.“

Обект на проучването беше и възможността да се осигуряват повече практически занимания за студентите по право чрез разкриването на т. нар. „правни клиники/лаборатории“. Тази идея срещна всеобща подкрепа:

„При всички положения трябва да се разкрият. Моят личен опит е, че по време на образованието си учех една суха материя – най-вече определения, които не разбирах къде ще използвам и за какво ще ми служат. Чувала съм от познати, че обучението по право в САЩ например минава повече през практиката. Тоест студентите посещават съдебни заседания, четат съдебни решения и едва след това ги коментират и учат термините, свързани с тях.“

Темата за образованието продължи с въпроси за обученията в Националния институт по правосъдие. Всички респонденти, които имаха пряка или косвена представа от тези обучения, се изказаха положително за тях:

„Аз съм завършил с първия випуск на НИП и впечатленията ми са прекрасни. Навсякъде обучението трябва да е толкова добре структурирано.“

„Доколкото съм запозната в НИП учат само магистрати. Преди започване на работа минават през 1 година обучение. Всички магистрати са много доволни от обученията. Аз лично съм виждала материали по наказателно право, които са преподавани в НИП и всичко беше написано много кратко, точно и ясно. Знам, че има голяма база данни с материали, която е достъпна само за магистрати. Това много ги улеснява – когато им трябва конкретна информация, лесно я намират. Освен това вече има възможност за дистанционни обучения по предварително зададени от магистратите теми. Това също е много полезно и е израз на индивидуален подход в специализацията на магистратите. Чувала съм, че преподавателите в НИП са големи специалисти и нивото на обучение е много високо. За магистратите има много допълнителни обучения и семинари по промените в законодателството.“

Темата за образованието продължи с обсъждане на обученията на полицаите и най-вече разследващите полицаи, заради това, че тяхната работа има пряко отношение към качество на правораздаването. По този въпрос всички респонденти бяха единодушни, че служителите на обученията на служителите на МВР са недостатъчни и зле организирани.

„Абсолютно недостатъчни са. Юридическото образование не дава почти никаква основа на разследващите полицаи. Всичко се учи след като започнеш работа. Общо взето нужна е около година на един разследващ полицай, за да се запознае с материята и естеството на работата. Чудесно би било, ако минаваме обучения в НИП. Като цяло нужни са постоянни обучения, защото се въвеждат нови изисквания, документация, технологии, а никой не ни обучава как да работим с тях.“

„Задължително полицаите трябва да минават през обучения в НИП, защото работата им е пряко свързана с приложението на определени закони. Полицаите трябва да са по-наясно с тези закони и от юристите, и от прокурорите, за да си вършат качествено работата.“

„Разследващите полицаи се нуждаят от повече обучения по криминалистика, както и обучения в НИП за разбирането и прилагането на закона.“

„Разследващите полицаи могат да минават и дистанционни обучения. Академията на МВР също дава добра основа. Преди време разследващите полицаи при започване на работа минаваха през 6 месечни обучения как да работят – как да обработват документи, как да работят на терен, как да провеждат разпит. Това обучение е много важно. Сега това много

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

липсва на назначените лица. Масово разследващите полицаи, които започват сега са току-що завършили и нищо не знаят, нямат никаква подготовка. Дори няма възможност да се самоподготвят. Аз лично съм била разследващ полицай и минах първоначално обучение за разследващи полицаи едва две години след като бях започнала работа. Тогава вече бях научила всичко. Добър вариант е разследващите полицаи да започват работа под наставлението на по-старши полицай, но този разследващ полицай трябва да не поема други случаи, за да може да обучава новоназначените. Иначе е непосилно да работиш реални случаи и да наставляваш. Просто изпушваш. На мен ми отне един месец само да запозная новоназначените със състава на МВР, коя структура какво прави; как изглеждат и как се попълват различните видове протоколи.”

„Полицейските училища (най-вече Академията на МВР) е перфектна. Но като се слезе надолу по звената и трябва да се изпълняват конкретни задачи, голяма част от служителите не знаят какво да правят, защото и цялата структура не знае с каква цел е създадена. Обучението е добро, проблемите са по-скоро структурни/ организационни. Съставите в полицията не знаят какво да правят, не им осигуряват поле за работа. Може би и с 1 шестмесечен курс един човек да заприлича на полицай. Много е важно да има последващи обучения. Обучението в НИП е перфектно, там наистина се придобиват реални истински знания. Подборът на съдиите и прокурорите също е перфектен. Разследващите полицаи е хубаво да минават обучения в НИП, ще им бъде полезно. Сега вече за разследващи полицаи се назначават само ако са юристи. Важно е те постоянно да си опресняват знанията и да се доквалифицират. Атестирането не дава истинска информация кой полицай какви знания и умения има.”

„Обучението на разследващи полицаи в НИПе една доста интересна идея. Според мен тези лица няма как да минават през обучения в НИП, доколкото НИП е направен за служители на съдебната система. Но иначе идеята е прекрасна. Ако всички минаваме обучения в НИП, вероятно ще излизаме с подготовка, която ще ни помага да работим по единни стандарти. И предвид качеството на образованието там, ще се повиши и качеството на работа на полицаите, което към момента е голям дефицит. Идеята е прекрасна, но според мен изглежда неприложима.”

С приключване на темата за образованието по право и обученията на експертите в сектор „правосъдие”, беше отворена следващата тема от проучването, а именно темата за конкурсите за магистрати, атестирането и възнагражденията в съдебната система. По тези въпроси отговаряха най-вече респондентите, които работеха в съдебната система, защото останалите нямаха преки впечатления. Ето и някои коментари по темата:

„Не мисля, че има злоупотреби. Конкурсите в съдебната система са най-прозрачните в страната ни.”

Фондация „X&D Джендър Перспективи“

„По отношение на конкурсите за магистрати, моето мнение е, че трябва да се улесни и да се ускори процедурата, когато става въпрос за местене на магистрат от структура в структура, особено, ако е от същия ранг – например от районен съд в друг районен съд. Процедурите трябва да са по-сериозни само при първоначално назначаване в съдебната система.“

„Интересно е да се спомене следния модел на съдебна система, който според мен не е адекватен на обществото ни, но все пак може да се почерпят идеи от него: има държави, в които магистратите се назначават за определен период от време на дадена длъжност. Например работят 6 месеца като съдии, после 6 месеца като прокурори, после 6 месеца като следователи, после 6 месеца като адвокати. Така придобиват пълна и всестранна представа за нуждите на гражданите, спецификата на правораздаването в отделните структури и могат много по-ефективно да си вършат работата. Все пак е различно като са били и от другата страна. Друг интересен модел е този, при който съдиите са като политиците, с мандат и се избират с пряк избор от гражданите на местната общност. Така те са по-отговорни към местната общност.“

По въпросите за атестирането на магистратите, повечето респонденти бяха доволни от процедурата. Според значителна част от тях атестирането от комисията към ВСС дава възможност за премахване на субективизма на прекия ръководител. Имаше и други мнения по темата:

„Според мен атестирането трябва да се извършва от тези, които така или иначе наблюдават работата. Аз например като окръжен прокурор гледам всеки ден делата на районните прокурори. Няма човек, който по-добре от мен да познава работата им и да я оценя. Ненужно е да идват комисии, които да четат само едни сухи документи – от тях не могат да разберат кого как да оценят.“

„По отношение на атестирането на съдии, добре е, че се извършва от ВСС, но и това на практика не работи. Сега от ВСС изискват справка от прекия ръководител и пак атестацията си я прави той на практика. Разглеждат се по 8 дела, през последните 3 години. Много е важно кои точно дела ще бъдат разгледани. Такива, в които съдията е допуснал грешки или такива, които са безупречни? Подборът на тези дела пряко определя оценките в атестацията. А какво се случва със съдии, които са били в майчинство почти 2.5 години и имат само 8 елементарни дела, на базата на които става атестирането. Бременността и раждането им дават възможност да придобият статут на несменяеми много по-лесно. В този смисъл, ако можеха и мъжете съдии да раждат, сигурно щяха да го правят.“

По време на интервюта обсъдихме и въпроса за командироването на магистрати, което явно често се използва за запълване на незаети щатни бройки, особено в прокуратурата. Ето и мнението на част от магистратите:

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

„Командирането е демотивиращо, но към момента е неизбежно. Проблема с кадровия състав в прокуратурата е огромен. Така например в Димитровград е заета само 1 от 6 щатни бройки, в Харманли 1 от 4, навсякъде в областта има недостиг на прокурори. Налага се постоянно да командироваме колеги, защото в противен случай е невъзможно институциите да продължат да функционират. Конкурсите за магистрати са най-бавните, тромавите и продължителните. И причината е, защото са много прозрачни. Заради прозрачността, възможността да се задават въпроси от всички граждани едва ли не и сроковете за събиране на документи, сроковете между изпитите и т.н., конкурсите стават изключително тромави.“

„Командирането трябва значително да се ограничи – то пречи много на качеството на работата. Командиране трябва да се позволява само в изключителни случаи.“

Като част от темата за човешкия ресурс в съдебната система беше разгледан и въпросът за възнагражденията на работещите в нея.

„На мен ми се струва, че заплатите (на административните секретари, деловодители, призовкари и др.) са адекватни на полагания труд. Когато аз работех в съдебната система възнагражденията бяха същите, а обема на работата беше много по-голям. Така че не знам от какво се оплакват сега служителите. По мое време беше много по-натоварено. Дори смятам, че някои административни длъжности могат да се съкратят. Така например за какво са им на Окръжен, Районен и Административен съд главни счетоводители. Според мен един главен счетоводител за трите съдилища е напълно достатъчен. А предвид, че много искат да си имат пиар, това може да се вмени на някой от сега наличните служители.“

„Много внимателно трябва да се подходи към определяне размера на магистратските възнаграждения. Според мен правилния подход е да се разпределя по-равномерно работата. Така например в прокуратурата има идея прокурорите от населени места, където натовареността е малка, да гледат дела от съседни райони. Иначе тази методология за измерване на натовареността трябва добре да се разгледа в детайли. Ще дам пример. От официалната статистика Окръжна прокуратура – Хасково е втората най-малко натоварена в страната (само във военната имат по-малко случаи). Същевременно обаче Окръжния прокурор е на трето място по брой гледани дела. А някой интересува ли се колко дела си е писал някой, че гледа и на колко заседания е присъствал. Има прокурори, които по цял ден не излизат от съдебни заседания, но излиза в официалната статистика, че имат малко дела.“

Част от проучването беше фокусирано върху спазването на Кодекса за етично поведение на магистратите, отчетността в съдебната система и формирането на бюджета на съдебната система. По отношение на Кодекса за етично поведение повечето респонденти бяха на мнение, че се спазва. Няколко от интервюираните лица разказаха за случаи на непристойно поведение от страна на магистрати преди този кодекс да бъде

приет и промяната в поведението им след приемането му. Разбира се имаше и критики по темата:

„Всички сме добре запознати с Кодекса за етично поведение. Но този кодекс е в ущърб на работещите в съдебната система. Той само ни натоварва. Така например аз избягвам да се представям кой съм. За да не кажат, че се опитвам да влияя с позицията си. Внимавам кои заведения посещавам. Защото, ако случайно на съседната маса седи някой престъпник, независимо дали го познавам или не, ще излезе, че ходиме в едни и същи заведения, едва ли не, че сме свързани. Налага ми се да декларирам всичките си доходи, имоти, имущество в публичен регистър, който е достъпен за всички. Това нормално ли е? Така всеки крадец в страната и чужбина знае с какво разполагам. Все едно го каня: Заповядай вкъщи да си откраднеш нещо! Аз нямам против да си декларирам доходите и имуществото, но нека информацията в регистрите да се гледа от специални органи, а не всички да имат достъп до нея. Освен това забелязвате ли каква информация има за нас в тези регистри – имоти придобити по наследство, закупени автомобили, най-много някой да е теглил заем и да си е купил апартамент. Защо политиците не си декларират доходите – там е интересно какво ще излезе. Но и тези регистри и те не дават пълната информация. Винаги може да прехвърлят имотите и парите си на някой случаен човечец от някое село, който дори не разбира за какво го използват.“

По отношение на отчетността на съдебната система голяма част от интервюираните лица (независимо дали работеха в съдебната система или извън нея) не бяха наясно в какво точно се изразява. Онези, които имаха някаква идея от докладите, които се изготвят от различните структури, обикновено ги определяха като ненужни и затормозяващи. Ето и няколко коментара по темата:

„Не съм запозната с отчетите на съдебната власт, но те в никакъв случай не са насочени към обикновените граждани, а и не мисля, че това е необходимо. Хората не се интересуват от отчетите на съда или прокуратурата, за тях е важно какво се случва с делото, по което те са страна.“

„Аз лично не съм запознат с докладите на съдилищата. Доколкото знам всичко, което се пише в тези доклади е фалшиво. Трябва да има структура към Народното събрание или независима структура, която да приема докладите на съдилищата и да има правомощия да ги проверява. ИВСС няма да предприеме наистина мерки срещу служители на съдебната система, защото е част от нея. Аз не съм запознат досега да е имало производства срещу магистрати за несвършена работа. Според мен гражданите от даден град трябва да имат информация какво се случва в техния съд или прокуратура, за да знаят дали магистратите си заслужават заплатите. Тази информация трябва да е публична и да подлежи на обсъждане.“

Разговорите продължиха с обсъждане на условията на труд в съдебната система и МВР, нуждата от преустройства и ремонти, както и формирането на бюджета на

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

съдебната система. Всички интервюирани магистрати и служители на съдебната система са на мнение, че условията на труд са много добри. Все пак имаше изразени искания за модернизация на съдебната палата:

„Условията са добри вътре в помещенията, но съдебната палата има нужда от сериозни ремонти като саниране и смяна на отоплителната система с газова такава. Смятам, че това значително ще допринесе за спадане на сметки за отопление.“

По отношение на бюджета, повечето респонденти го определяха като достатъчен и справедливо формиран. Обърнато беше внимание на ролята на съдебната система като регулатор на обществени отношения и нуждата от обезпечаване на работата ѝ чрез достойна държавна издръжка:

„В детайли съм запозната с формирането на бюджета на съдебната власт, защото бях административен секретар. Смятам, че всичко си е в реда на нещата. Начинът, по който се формира бюджетът на отделните структури в съдебната система съответства на нуждите и характера ѝ. Ако административният съд се издържа само от таксите, които събира, той ще фалира на първия ден. Не бива да се допуска грешката, която държавата допусна с болниците. Правораздаването е регулиране на обществени отношения и не може да се превръща в търговска дейност.“

„Всички знаем как се формира бюджета на съдебната власт. Ние правим предложение за бюджет, а от Народното събрание ни го орязват. Всяка година е така. Но трябва да се знае, че ние от съдебната система не сме търговски дружества и не генерираме печалба. Ние регулираме обществени отношения и затова финансите трябва да идват от държавата. А предвид необходимостта от независимост на магистратите, възнагражденията ни трябва да са достойни, да съответстват на извършваната от нас работа и да не създават предпоставки за корупция. В тази връзка редно е и заплатите ни регулярно да се увеличават.“

„Според мен съдебната система се управлява от начетени хора, юристи. И затова тя е една от най-добре работещите и структурираните. При нас дори обикновените административни служители са с по 1-2 висши образования и това има значение. Бюджетирането на съдебната система трябва да е различно за София и провинцията, защото нуждите ни са различни. Ние в провинцията имаме нужда от повече средства за по-големи ремонти.“

Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие

Важен обект на проведеното изследване беше темата за корупцията. Чрез дълбочинните интервюта се опитахме да разберем от експертите в сектор „правосъдие“ има ли корупция, разследва ли се тя ефективно, нужни ли са промени в законодателството ни, за да ограничим корупцията. Голяма част от интервюираните бяха на мнение, че когато говорим за корупция в съдебната система, тя е на по-високите нива. Трудно можеда се каже, че някой районен или окръжен съдия или прокурор е корумпиран. Всички бяха на мнение, че ИВСС провежда сериозно и качествено разследване на корупцията в съдебната система, а полицаите споделиха подобни впечатления и за „Вътрешна сигурност“, която разследва сигналите в МВР. Но много от респондентите бяха на мнение, че разследванията за корупция са поръчкови с цел да се очернят или премахнат „неудобните“. В тази връзка всички бяха единодушни, че сигналите за корупция не бива да са анонимни, защото от една страна така ще се затрупат с работа разследващите органи, а от друга ще има сериозни опити за саморазправа чрез тези сигнали. Ето и част от коментарите по темата:

„Корупцията е голям проблем, но не на съдебната система, а на обществото ни. Нагласите за корупция у хората са огромни. Обърнете внимание за какво са телефонните измами – бабите дават парите си на измамниците, за да се потули уж престъпление (катастрофа или нещо друго), извършено от техните деца или внуци. А това не е ли корупция? Всички хора са с тази нагласа, че трябва да дадат подкуп, за да получат по-качествена услуга или за да им се размине определено наказание. Трябва да се работи срещу тези нагласи в обществото, трябва повече образование. А иначе има тенденция сигналите за корупция да се използват и за да се спре кариерното развитие на определени лица.“

„Никой не следи за корупцията в България. Поне не реално. Разследванията за корупция са поръчкови, опит за упражняване на влияние.“

„Прави ли ви впечатление какви сигнали за корупция се разглеждат – че някой катаджия е взел подкуп от 20 лв. А някой да е чул за разследване на големи корупционни схеми? За някой политик или магистрат осъден за корупция? Ето затова нямаме доверие, защото в правосъдието има двойни стандарти – има правосъдие за дребните, обикновените хора, а за богатите и политиците – няма и в случая проблемът не е в това колко органа ще разследват корупцията и как ще се наричат – важното е да има реални дела и наистина осъдени.“

„Не разбирам защо трябва да има различни органи, които разследват корупцията, предвид, че всички те работят по един и същи закон – Наказателния кодекс. Няма значение колко на брой структури за борба с корупцията има – те не работят ефективно, защото са популистки.“

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

„Безмислена е работата на всички административни органи, които целят да санкционират или разследват различни престъпления. Според мен те са създадени, за да работят по поръчка.“

„В държавата ни има над 40 разследващи органа. Някой знае ли кои са те и с какво се занимават? Каква работа вършат. В крайна сметка като стигнат до нещо в хода на разследването си измиват ръцете, като пускат сигнала в прокуратурата. И тогава пак в крайна сметка ние работим по казуса. За какво са всичките тези разследващи органи?“

„Проблемът е, че според закона наказателна отговорност носят и тези, които дават, и тези, които взимат. И така никой не подава сигнал. Трябва да има превенция. Трябва да има повече дела с висшестоящи, да има резултати от тези дела. Иначе сега има дела за корумпирани полицаи, митничари, взели подкупи по 10-20 лв. Смешно е. Сецям се за случая Христо Бисеров – много се тръбеше, много се коментираше и накрая какво стана – нищо. Няма осъдителна присъда. Бумащината също предразполага към корупция. Когато бързаш с някакви документи, хората са склонни да дават подкупи“

„Самото законодателство по отношение на корупцията е порочно. Целия чл.307 от НК трябва да се промени. („Който преднамерено създава обстановка или условия, за да предизвика предлагане, даване или получаване на подкуп с цел да навреди на онзи, който даде или приеме подкупа, се наказва за провокация към подкуп с лишаване от свобода до три години.“) Кой би си признал, че се е опитвал да подкупи някого? А провокациите за подкуп? Мен например някой може да се опита многократно да ме подкупи и аз да отказвам, а той всеки следващ път да увеличава размера на подкупа. В крайна сметка аз мога да се подлъжа и да приема подкупа. Кой ще е виновен тогава? Този, който многократно е създавал обстановка и условия за подкуп или този, който в крайна сметка на 20 опит е приел подкупа?“

Особено внимание по време на интервютата беше обърнато на взаимодействието на гражданите със съдебната система – една от стратегическите цели на реформата. По тази тема се допитахме до респондентите какво е тяхното мнение за уведомяването на гражданите за нововъведения, какви са възможностите за взаимодействие с гражданите на местно ниво, има ли нужда от провеждането на проучвания за съдебната система и как може да се подобри образа ѝ. Всички респонденти бяха на мнение, че органите на съдебната система обновяват ежедневно интернет страниците си с информация, която е полезна за гражданите. Бяха на мнение, че човек лесно може да открие нужната му информация, стига да иска. Ето и коментар на служител на съда:

„На първо място информацията на сайта на съда се актуализира ежедневно. Освен това имаме информационен център в сградата на съда и не на последно място информацията се обявява на информационните табла в сградата. За някои въпроси, които са от голям обществен интерес, се провеждат пресконференции или се дава информация на медиите.“

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

„Има интересни модели за контрол на гражданите над съдебната система, но те по-скоро не съответстват на нашата действителност. При нас съмненията и нагласите за корупция са твърде големи, доверието към институциите е много ниско и е по-добре съдебната система да остане максимално независима от гражданско влияние. Обществото ни още не е узряло за подобни инициативи и те лесно могат да бъдат опорочени.“

По отношение на взаимодействието с гражданите, респондентите бяха на мнение, че то не бива да се разширява, защото би поставило под съмнение независимостта на съдебната система. Изразяваха и съмнения относно компетентността на гражданите по темите, касаещи съдебната власт, което заедно с оправомощяването им да взимат важни решения в съдебната система, би довело до крайно негативни резултати. Според голяма част от респондентите институтът на съдебните заседатели е добра възможност за гражданско участие в правораздаването и е добре регламентиран. Ето и част от коментарите по темата:

„Много е спорно дали гражданите трябва да въздействат на съдебната система. Аз не мисля, че гражданите се интересуват от съдебната система или имат желание да ѝ въздействат. Не си представям, че биха се организирали да съберат пари за ремонта на покрива на съда или за изграждане на рампа за инвалиди. Но например за създаването на библиотека с правна литература – това е една чудесна идея, която мисля, че може да срещне широка подкрепа.“

„Не знам честно казано. Струва ми се, че в нашата страна положителната промяна няма да тръгне от гражданите, защото те нямат доверие в нищо и не са мотивирани за промяна. Според мен ситуацията в България бавно се подобрява, но много бавно.“

„Мисля, че даренията са добра практика и не разбирам защо ги ограничиха. Ограничаването на даренията не е намалило корупцията, влиянието или др. подобни. От даренията поне имаше полза – служителите можеха да работят при по-добри условия.“

Коментарите за проучванията на съдебната система бяха много разнообразни – от крайно негативни до изразяващи пълна подкрепа. Като причина за негативния образ на съдебната система, най-често беше посочвана липсата на воля от страна на държавата това да се промени.

„Добре би било да се подобри образа на съдебната система, но истината е, че обикновените хора нищо не знаят за съда, а си говорят негативно наизуст. Аз предлагам всички онези, които се изказват негативно, че едва ли не нищо не вършим, да дойдат с мен на работа дори само за един ден, за да видят после какво ще говорят. Много е лесно да злословиш без да си видял.“

„Според мен образът на съдебната система не може да се подобри. По принцип половината от страните по дела (50%) са недоволни, защото са загубили делото. При

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

наказателните дела всички са недоволни – независимо дали са осъдени или не. Статистически погледнато няма как рейтингът на съдебната система да е повече от 22-23%. Но причината за широкото неодобрение в България се корени в две неща. Най-често атаките идват от управляващата партия (независимо коя е тя) и са насочени към опозицията и съдебната система, която никога не е на власт. И какво се получава: която и партия да е на власт, все критикува съдебната система. Защото сме независими, не могат директно да ни контролират и сме неудобни. Друга причина за негативния образ е държавната ни политика за заливане на населението с лоши новини. Обърнали ли сте внимание какъв процент от новините са положителни? Почти няма – чуваме и гледаме само катастрофи, политически скандали, убийства и т.н. хората остават с впечатлението, че в държавата ситуацията е много зле, а институциите не правят нищо. Така и образът на съдебната система става негативен. Колко пъти сте чували новина за дело, което е с влязла осъдителна присъда, приключило е в срок и пострадалите са доволни? Мислите ли, че няма такива дела? Така приключват повечето дела, но те не са интересни за медиите и затова не чуваме за тях. А знаете ли, че има държави, в които се регулира процентното съотношение на добрите и лошите новини, които медиите могат да отразяват? Има страни, в които добрите новини заемат 80% от телевизионния и радио ефира. И там доверието в институциите е голямо. Ето това е държавна политика насочена към повишаване на доверието в институциите. Но при нас това е неизгодно. Целта на държавата е да обезвери гражданите, да ги изгони от страната.”

„Струвами се, че основната промяна, която трябва да се направи, е наказанията да станат неотменяеми. Според мен това ще повиши доверието в съдебната система. Там е разковничето за повечето проблеми в съдебната система. Много хора казват, че размерите на наказанията са ниски, но аз не смятам така. Не е нормално да осъждаме един човек, който е извършил престъпление по непредпазливост на доживотен затвор. Иначе по втория въпрос според мен е много важно хората да имат доверие в съдебната система. Но за да се случи това, трябва да се направят големи промени. Аз съм адвокат с дългогодишна практика. Големите юристи в България в началото на прехода излязоха от съдебната система и станаха адвокати на големи корпорации. В съдебната система останаха най-некадърните. Как да очакваме тогава правосъдието да е на ниво? Няма как да стане.”

*„Скоро гледах проучване на общественото мнение, където съдебната система беше на предпоследно място, а полицията значително по-напред. Това се дължи на тезата **„ние ги хващаме, вие ги пускате”**, която широко се тиражира в обществото ни. А истината е, че съдии и прокурори сме длъжни да спазваме законите. И когато в тях е регламентирано, че трябва да пуснем някого, ние сме длъжни да го направим. Защото законите са над нас. Аз имах подобен случай, в който трябваше да освободя чуждестранен гражданин, за който не беше дошла нужната информация, изискана от чужбина. Той беше задържан за 72 часа и след като те изтекоха, аз нямах основание да го задържам. На два пъти се наложи да пиша постановление да го освободят, той мина граница и след два дни като пристигна*

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

документите, трябваше да го обявя за издирване. И на мен не ми харесва, но закона е такъв. И вината не е в мен, а в закона – аз само го следвам.”

„Трябва да се подобри, но пътя към това са повече осъдителни присъди на публични личности и висшестоящи и повече образователна работа с младите.”

„Гражданите не са запознати със законите и за всичко обвиняват съда и съдиите. Българските граждани са много мнителни – винаги, когато решението не е в тяхна полза, търсят вина в съдията, в корупцията или др. подобни. Много често хората искат по-сурови наказания за другите, които са извършили нарушение. Но когато те са правонарушителите, наказанията им се виждат големи. По-суровите наказания вероятно ще получат по-голямо одобрение от обществото – все пак знаем израза, ч народът иска „хляб и зрелище”. Трудно се взимат решения какъв да е размерът на наказанията и в този смисъл работата на съдиите не е лека. Но все пак и виновниците имат права – не може за щяло и нещяло да осъждаме на смърт. В България всеки много се оплаква, но и всички правят правонарушения и не си признават. Аз мисля, че съдиите налагат повече глоби, отколкото ефективни присъди, защото иначе затворите ще се препълнят. Мисля, че ако се върне смъртното наказание и убием 10 човека за наиздание, това ще върне доверието в съдебната система. Или хората очакват да има определен брой дела с политици и големи бизнесмени, които да бъдат осъдени със задоволително наказание, за да се чувства народа обезвъзмезден.”

Друга важна тема от проучването беше темата за достъпа до правосъдие, което включва регламентирането на безплатната правна помощ и служебна защита и достъпа до сградите на институциите от съдебната система. По тази тема участниците в проучването бяха единодушни. Всички бяха на мнение, че служебната защита и безплатната правна помощ са добре регламентирани в България и се ползват от нуждаещите се. По отношение на достъпа на лица с увреждания до сградите на институциите от съдебната система получихме обяснение, че са направени искания за отпускане на средства за изграждане на рампа за инвалидни колички, но все още средствата не са отпуснати. Коментирана беше и инициативата на адвокатските колегии да разкриват центрове за безплатно консултиране на лица от уязвими групи. Всички респонденти бяха на мнение, че тези центрове са много полезни и трябва да се разкрият подобни във всеки един град, където има съд. Ето и два коментара на респонденти по темата за достъпа до правосъдие:

„Мисля, че достъпа до правосъдие на българите, особено за административните дела, е изключително улеснен. Административните такси са много малки и правят правосъдието достъпно.”

„Добре е да има безплатна правна помощ за най-нуждаещите се. От практиката си имам много примери, при които сключвайки определена сделка (за покупка на имот или заем

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

или нещо друго) хората спестяват 30-40 лв от консултация с адвокат и после им се налага да водят дела за хиляди.”

Въпроси, специфични за съдебната система

Сред въпросите, които са специфични за съдебната система чрез дълбочинните интервюта проучихме темата за пробацията – доколко е ефективна и кои мерки срещат подкрепа от страна на участниците в проучването. Повечето респонденти одобряваха замисъла на наказанието пробация, но бяха на мнение, че самото изпълнение на мерките не е ефективно и посочваха различни причини за това. Голямо одобрение среща полагането на обществено полезен труд, но от проведените интервюта стана ясно, че тази мярка не се налага често. Ето и няколко коментара по темата:

„Да, според мен пробацията е ефективна. Истината е, че когато някой попадне в затвора, не става по-добър човек. Даже обратното. Затова пробацията е по-добрия вариант. Аз лично не съм запознат в детайли с различните мерки и как на практика се изпълняват, но приветствам пробацията. Но също така трябва да се взема под внимание какви предишни деяния има лицето. Логично е, че някой, който многократно е бил осъден на пробация и продължава да извършва сходни престъпления, за него пробацията не е ефективна и трябва да се замени с по-тежка мярка – лишаване от свобода.”

„Нашата пробация е сбъркана от самото начало. Уж взехме английския модел, но го побългарихме. Там пробацията е структура към общината, а не към ГДИН. Пробацията не бива да е свързана с ефективните присъди. Аз мисля, че може да е много полезна като мярка, но ние сбъркахме с модела и при нас не работи особено. Иначе философията ѝ е прекрасна. Аз я подкрепям и вероятно трябва повече усилия да се полагат в тази посока.”

„През първите години след разкриването ѝ, пробацията имаше много работа. От съдилищата изпращаха много лица на пробация, основно лица шофирали след употреба на алкохол. След промените в закона, случаите, по които работи пробацията останаха много малко (основно лица, на които се заменя ефективна присъда с пробация в края на срока на присъдата и други, които са предвидени в закона). Преди имаше много хора и имаше възможност за разнообразна работа с тях. Сега трудно може да се сформира група и да се води групова работа, която е една от най-ефективните.”

„Аз самата откривам голяма несправедливост при постановените съдебни решения. Случва се да пращат на пробация и да са с еднакви мерки лица, които са извършили умишлено убийство и такива, които са убили човек по непредпазливост. А разликата е огромна. Не е нормално да получават едни и същи наказания. Освен това преди осъдените на пробация

трябваше да се подписват всеки ден, а сега първоначално най-малко два пъти в седмицата (по решение на съда може по-често), а в края на присъдата веднъж месечно. Ами за мен това не е никакво наказание. Виждам, че осъдените не го приемат като наказание. Хасковския районен съд обичайно постановява само първите две пробационни мерки, предвидени в закона – подписка и срещи с пробационен служител. Но само тези две мерки са недостатъчни, за да окажат влияние на личността и поведението на осъдения. Програми за обществено въздействие на практика вече не се изпълняват – тази мярка не се постановява и няма достатъчно лица за изпълнението ѝ.”

„Обществено ползния (безвъзмездния) труд се налага като мярка най-често от съдилищата в Харманли и Димитровград. От хасковския съд не налагат тази мярка. А тя е въздействаща на осъдените. Всяка година пробационния съвет обсъжда кои институции могат да заявят нужда от работна ръка и ние ги утвърждаваме в един списък и след това ги насочваме там да работят. Но основния проблем е, че за да работят, трябва някой да ги надзирава (в пробацията има един служител, който да ги надзирава и отговаря за около 10 места, където осъдените полагат безплатен труд), трябва някой да им покаже как да работят и да им осигури инструменти. Има възможност представители на бизнеса също да заявяват необходимостта от специфични работници, но това на практика не се случва. Истината е, че огромната част от осъдените нямат никакво образование, квалификация или умения. Всичко трябва тепърва да се учи и усвоява.”

„Полагането на обществено полезен труд ми се вижда безмислено и неработещо наказание. Много трудно се организира полагането на обществено ползния труд. По-добре е осъдените да си плащат глоби, а с парите от тях да се наемат хора, които да почистват градинките.”

„Лично според мен единствената въздействаща мярка е обществено ползният труд. Всички останали мерки са неефективни. Трябва да е видим разбира се, за да има наистина превъзпитаващ ефект. А защо не се постановява по-често, аз не знам. Вероятно липсва добра или каквато и да била комуникация между институциите, ангажирани с изпълнението на тази мярка.”

„Много често пробационните служители пишат становища до съда за замяна на една мярка с друга, но съда почти никога не взема под внимание становищата ни. Не са рядко случаите, при които лицата отказват да изпълняват пробационните мерки и въпреки това не търпят санкция. Така например, ако едно лице има наложена мярка да не напуска страната, но все пак замине в чужбина, никой не може да го открие и на практика не си изтърпява наказанието”

Обект на проучването беше и темата за условията в местата за лишаване от свобода и ресоциализацията на осъдените лица. Тук най-общо мненията на респондентите бяха в две посоки. Според едните няма нужда да се влагат ресурси за реинтеграция на осъдените, защото те нямат желание да се променят и са свикнали да

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

живеят в един непрестанен цикъл на извършване на престъпления и изтърпяване на присъди. Според другите държавата трябва да обърне сериозно внимание на този проблем като работи най-вече в посока квалификация на тези лица и намиране на работа и жилище след напускане на местата за лишаване от свобода. Ето и няколко коментара на част от респондентите:

„Условията може и да не са добри, но това не е повод да се водят постоянни дела срещу страната ни. Истината е, че условията навън, в които живеят повечето престъпници, са много по-лоши от тези в затвора. Иначе е ясно, че трябва да има минимални стандарти и те да се спазват. Но за мен се прекалява с тези европейски директиви и спазването им.“

„Много е важно според мен да им се осигурява работа. Тези осъдени, които имат подкрепяща среда, намират си работа, успяват да се устроят добре и в общи линии заживяват нормално. Но онези, които нямат никаква подкрепа, нямат жилище, за тях е много лесно да тръгнат отново по грешния път. Когато им се намери работа, това е една основа, над която може да се надгражда с намиране на жилище, създаване на контакти и т.н. Друга много значима мярка е включването в курсове за квалификация и преквалификация. Такива безплатни към момента има само към бюро по труда, но там бройките са ограничени, запазват се в началото на годината и на практика осъдените не могат да се вредят. А се случва съда да постанови такава мярка и тогава става много трудно. Налага се осъденото лице само да си заплати курсовете, но в голяма част от случаите, то няма пар и няма как на практика да посещава такива курсове.“

„ДСП има мерки, насочени към ресоциализация на осъдените. Такъв пример е отпускането на средства за издаване на лични документи. Истината е, че излежалите присъдата трябва да си намерят работа и жилище. Без работа няма как да се реинтегрират. Чувал съм, че в САЩ има подобни услуги и институции, но в България никой не подава ръка на излежалите присъди. Вероятно подобни мерки и услуги трябва пилотно да се тестват от НПО, а след това да станат част от държавната политика. Но много важно е тези задължения да не се вменят на наличната администрация, защото тя и сега е претоварена и ако ѝ се вмени нещо допълнително, качеството на работата съвсем ще се понижи. Като цяло не вярвам, че подобни мерки могат да са ефективни – доколкото съм чел голяма част от престъпниците са склонни многократно да извършват престъпления.“

По време на дълбочинните интервюта беше засегнат и въпросът за детското правосъдие. Почти всички респонденти бяха на мнение, че и сега магистратите са добре обучени за работа с деца, а скорошното разкриване на „синя стая“ в Хасково е още една стъпка към подобряване на детското правосъдие. Част от интервюираните лица споделиха, че са запознати с предвиждания Закон за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица и споделиха, че

възлагат големи надежди на него и смятат, че той също значително ще допринесе за подобряване на детското правосъдие.

Друга тема, която изследвахме чрез дълбочинните интервюта е темата за електронното правосъдие. Като цяло то среща широка подкрепа от страна на експертите в сектор „правосъдие“ и много малко лица гледат на него с недоверие. Повечето респонденти имаха какво да кажат за електронното правосъдие – или да се похвалят с последното направеното по тази линия или да дадат предложение кои електронни услуги или регистри биха облекчили работата им. Ето и част от коментарите:

„В много държави електронната администрация и правосъдие са широко застъпени. Но въвеждането на тези системи отнема и технологично време, а също и време администрацията да се научи да работи с електронните системи. Електронните системи ще имат благоприятен ефект върху сročността на делата. Електронното призоваване и въобще изпращане на документи и чудесна опция, но никога администрацията или институциите не могат да са сигурни, че правилното лице е отворило отговора или документа. В ДСП усилията са все повече документи да се проверяват по служебен път, а да не са в тежест на лицата, които подават документи. Проблемът е, че не е налична цялата информация в тези системи, все още се добавя поетапно.“

„Мисля, че повечето неща, които можеха да се направят по линия на електронното правосъдие вече са направени. Ние, съдиите, имаме достъп до много бази данни и това е изключително полезно. Последно провеждахме среща с ръководителя на ТД на НАП – Пловдив и уточнихме как в кратки срокове може да получаваме информация от тях. В процес на разработване е модул, който ще ни дава достъп до определена информация, а определени служители ще имат право да работят с него. А до влизането в експлоатация на този модул има служители на съда, които правят запитване за информация към НАП и в НАП има служители, които им я предоставят в кратки срокове.“

„Електронното правосъдие може много да облекчи и гражданите, и адвокатите и съдиите и всички участници в един съдебен процес. Има съдилища, в които по проект пилотно е въведена система за електронен достъп до материалите по делата и това е много удобно за всички. Подобни системи трябва да се разпространят в цялата страна.“

„Не съм запознат доколко са навлезнали електронните системи и услуги в съдебната система. Според мен електронния обмен на информация ще е много полезен. Аз например често си правя справки за гледани от мен дела в сайтовете на съдилищата. Но за съжаление голяма част от информацията, която ми трябва, не е налична на сайта. Затова ние, от адвокатска колегия сме си назначили една жена, която работи в съда и прави справки за нас. Така с едно позвъняване по телефона научавам всичко, което ми трябва.“

„Електронното правосъдие навлиза постепенно и облекчава комуникацията между институциите и улеснява работата на адвокатите и достъпа до информация на

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

гражданите. Така например сега вместо да ходя до районния съд в София, за да видя определен документ по дело, което гледам, аз мога да го проверя онлайн, което ми дава възможност да се подготвя по-добре за делото. Така се предотвратява забавянето по делата и не се губи излишно време в пътуване до съдилищата. Но малко са съдилищата и прокуратурите, в които може да се направи справка от дистанция – в тази посока има още много какво да се работи.”

„В прокуратурата постоянно се въвеждат нови електронни модули. Последната новост е, че имаме база данни с МПС, които са конфискувани от МВР с информация кога и защо са конфискувани и къде в България се намират. Тази информация ще ни бъде много полезна, но не разбирам защо тази база данни не се разработи от МВР, а трябва ние да я създаваме. Все пак става въпрос за автомобили, които се намират на техни паркинги.”

„Мечтая си като влезна в съдебно заседание на екран да чета в електронен вариант разпита на обвиняемия или на някой свидетел. Да го чета заедно със съдията и съдебните заседатели. Така всички заедно в реално време ще можем да следим за лъжесвидетелстване. Тази моя мечта, не е толкова трудна за изпълнение, но за съжаление все още е само мечта.”

„Аз съм за въвеждането на електронно правосъдие, но гледам с недоверие предвид риска от злоупотреби и срыв в системата. Аз лично не ползвам електронни услуги и смятам, че прехода към електронизация трябва да е плавен, защото в противен случай бабите ще се „изгубят” в хибридните облаци.”

„Има много неща, които могат да улеснят ежедневната работа на разследващите полицаи. Едно от тях е възможността за изкарване на справки за съдимост по електронен път. Сега се налага да изискваме по обикновения официален път бюлетините за съдимост на лицата, които разследваме. Друго нещо, което значително ще облекчи работата ни е наличието на централизирана система с отделни профили на служителите на МВР, която да позволява те директно да пишат писма до различни институции (НАП, прокуратура, социални служби, съд и др.), без да се налага писмата да се завеждат от служител – администратор, да се одобряват след среща с Директора на ОД на МВР и едва тогава да се изпращат с обикновената поща.

Преди време имаше предложение всички разпити на свидетели да се записват в реално време, в реално време да се води протокол от разпита, което е безумна идея. Понякога има информация, която е важна и е добре да се допълни към разпита, а това би било невъзможно с тази нереализирала се промяна.

Като цяло полезно ще е всички справки и цялата комуникация (вътрешна и външна) да става по електронен път. Все пак това е част от развитието на човечеството, а ние доста изоставаме.”

„Аз нямам нищо против електронните регистри. Честно казано не ме притеснява, че тези данни са публични. Да му мислят онези, които успяват да придобият имоти и автомобили на голяма стойност.”

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

„Тези регистри са абсолютно ненужни. Ако съществуват, само ограничен брой хора трябва да имат достъп до информацията в тях.“

„Електронните регистри правят държавните служители много уязвими, но не действат реално срещу корупцията.“

„Няма смисъл според мен от тези регистри – те ще са изначално неверни, ще се публикува невярна информация в тях. Сецам се за „Градчето на веселието“ край Ивайловград. Всички знаят кои са собствениците на вилите и палатите там, но по документи длъжностните лица са чисти.“

„Миналата зима, като бях в Банско, помолих местните хора да ме упътят до едно от заведенията. Упътването беше: „Като минете покрай хотела на съдия....., после покрай хотела на прокурор..... и т.н.“ Къде са тези хотели в декларациите на съответните магистрати. А всички местни хора знаят, че са техни, просто формално са собственост на трети поставени лица. Въпреки че има регистри на имуществото,и те не са гаранция за прозрачност.“

Имаше и интересен страничен коментар по време на едно от дълбочинните интервюта, който касаеше е-Порталът humanrights.bg. Според интервюираната тази платформа „не се използва, а е истинско богатство. Малко хора знаят за съществуването му и още по-малко имат време да четат в него.“

Една от основните теми, обект на проучването, беше и темата за качеството на правораздаването като функция на качеството на разследването. Обърнато беше внимание на срочността на досъдебното производство и делата, подготовката на разследващите полицаи, извършването на процесуално-следствени действия от редови полицаи, правомощията на прокурора при разследването. По отношение на срочността на правораздаването, мненията могат да се обобщят в две направления. Според част от респондентите последните промени в НПК и съкращаването на сроковете са ограничили протакването на дела и искаха да се предприемат още мерки в същата посока. Според друга част обаче твърде голяма тежест се дава на бързината на правораздаването, която нерядко е за сметка на качеството, а това за тях е недопустимо. Ето и част от коментарите по темата:

„Проблемът в нашата съдебна система е, че за всяко престъпление има конкретно определение. В САЩ например никъде не е дефинирано какво е кражба или убийство, но всички са нясно какво е. Обществото знае какво е кражба, няма нужда от определения в закона. Тези определения създават възможности за злоупотреби (т.нар. вратички в законодателството). Така например при кражба трябва да се докаже не само отнемането на чужда вещь, но и намерението, с което тя е отнета. Измества се фокуса от самото престъпление. И ако липсва намерение с цел присвояване, то обвинението пада в съда.“

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

По отношение на разумния срок за водене на дела, проследяването е формално, не се отчита реалната ситуация по конкретния казус. Има вратички, които прокуратурата и полицията използват, за да проточват определени дела. Пример: Лице, което е извършило престъпление във връзка със субсидиране на земеделска площ, се признава за виновно, но прокуратурата не повдига обвинение, а го обявява за национално издирване. Лицето многократно напуска страната (пътува до Румъния и обратно), писани са му актове за превишена скорост, провеждани са му разпити и др. докато е обявено за национално издирване. През целия този период личното му оръжие е отнето. След като прокурора, работещ по преписката излиза в отпуск, заместващият го прокурор придвижва делото и то приключва в най-кратък срок. Формално сроковете са спазени, но реално има голямо проточване заради вратичките, които е ползвал първия прокурор. И през цялото това време обвиненият няма достъп до личното си оръжие, а е ловец. По принцип има право да осъди България в ЕСПЧ, но няма средства, за да инициира такъв процес, защото са му необходими минимум 15 000 лв, за да плати на адвокат.”

„Според мен рядко прокурорите отиват на местопрестъплението. А лично според мен и те, и съдиите задължително трябва да отиват на място. За да придобият реална представа. Много различно е да гледаш един имот по скици при делба и да го видиш на живо. Съвсем различна е картинката. В моята практика само два пъти се е случвало съдия да отиде на място и сам да направи оглед. И двата пъти един и същи съдия правеше огледа. Но така трябва да се работи. Не е правилно само документите да се гледат. Защото в тях ги няма чувствата и личната история. Ние, адвокатите чуваме какви ли не истории. Живеем с проблемите на клиентите ни. А те не се виждат в документите. Няма как да отсъдиш правилно без да си се запознал в дълбочина с детайлите. А магистратите по мое мнение са се самозабравили. Загубили са връзка с реалността. Четат документите, гледат законите и си решават. Къде остава справедливостта обаче?”

„Всеки си има различно определение за справедлив съдебен процес. Но аз смятам, че в повечето случаи съдебните процеси са справедливи, приключват в разумни срокове. Изключение има по делата, които се гледат в най-натоварените съдилища, но там самите съдии нямат физическата възможност да ги приключват по-бързо. Ето защо следва да се помисли дали е възможно по-добро разпределяне на делата между съдиите на национално ниво и уеднаквяване на натовареността им. Според мен в малките градове магистратите работят по няколко специфични за региона им случаи и за всички останали не са особено компетентни. Те нямат и мотивацията да се доквалифицират, защото гледат едни и същи случаи и толкова са свикнали да работят по тях, че го правят почти механично и се случва да вземат незаконосъобразни решения, които после падат на по-горните инстанции.”

„За мен един процес е справедлив, когато приключва в разумни срокове. Безумно е дело, при което виновния си е признал вината на 20 ден и всички документи са готови да се бави 3, 5 или 6 месеца. Всичко може да приключи много по-бързо. Наясно съм, че сега има възможност прокурора да иска бързо производство, но след промените, за период от около 1 година сме

имали само 1 такъв случай. Иначе след като дознанието събере доказателствата, предава ги на прокурора, той в срок от 1 месец ги внася в съда, там има първо заседание дали да се гледа по бърза процедура делото и едва след това се гледа наистина по бърза процедура, което за дребни престъпления и признал се извършител е безумно.”

„Твърде много сега се говори за бързо правосъдие, съблюдават се сроковете. По мое наблюдениемного съдии, прокурори, разследващи полицаи вършат некачествено работата си, защото са притиснати от времето. Да, хубаво е да има някакви срокове, но чак толкова бързана не е нормално. Има дела, в които се назначават експертизи. Ами те няма как да се случат бързо. А са важни за процеса и дават важна информация. Не може така да се претрупват досъдебното производство, гледането на делото и после да искаме качествено правосъдие. За него трябва време, да се направи обстойно проучване, всички страни да се запознаят с доказателствата и едва тогава да се пристъпи към разрешаване на спора. Аз съм много против тези срокове, които се поставиха в НПК и ГПК. Те много влияят негативно на качеството на правосъдието.”

По въпросите, касаещи досъдебното производство всички респонденти бяха на мнение, че голям проблем се оказва постоянното текучество на разследващи полицаи и недостатъчното им обучение за работа. Самите разследващи полицаи имаха претенции по отношение на голямата им натовареност и ниските възнаграждения, съпоставени с по-малкия брой дела, гледани от следователите и многократно по-високите възнаграждения, които получават те.

„Конкурсите за МВР са много продължителни и това, съчетано с голямото текучество, прави работата невъзможна. Първо трябва да се изпрати информация до ОД на МВР, а то да я обобща за цялата област и да я изпрати до министъра за незапълнените щатни бройки. После министъра трябва да одобри бройките, насрочва се конкурс има 2 месеца за прием на документи. След 2 месеца се насрочва първият изпит. А изпитите са няколко и приключват с устно събеседване. Има възможност конкурсите да се провеждат на местно ниво, но това ще води до субективизъм при оценяването. Затова е добре, че конкурсите се провеждат централизирано. Процедурата е много тромава. Текучеството в МВР може да се преодолее с мотивиращо възнаграждение и по-добри условия.”

„Мисля, че прокурорите добре си комуникират с разследващите полицаи и им дават указания при необходимост. Но за съжаление съм чувала, че има полицаи които не искат да се научат как да си вършат работата и постоянно питат за едни и същи неща.”

„Над разследващия полицай стои прокурор, който е по-добре подготвен и дават напътствия и указания, за да се съберат годни доказателства. Но и разследващите не трябва всеки път да очакват прокурорите да им дават указания, трябва да се научат как да си вършат работата качествено без да се допитват до прокурора. Трябва често да минават през допълнителни обучения поне два пъти в годината през Академията на МВР. Трябва да се

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

научат да водят разпитите качествено, да събират информация, която е качествена. Разследващите полицаи се затрудняват най-вече с воденето на разпити.”

„Трябва да се намали броя на досъдебните производства – трябва да се развиват като бързи производства директно пред съда без досъдебна фаза. Предварителната проверка трябва да има по-голяма тежест и събраните по нея материали да се считат за доказателства.”

„В никакъв случай не бива да отпада предварителната полицейска проверка. В много случаи качествени доказателства за разкриване на престъплението се събират само непосредствено след самото престъпление. Ако отпадне предварителната проверка, важни данни няма да могат да бъдат събрани. По-скоро доказателствата, събрани при предварителната проверка трябва да имат по-голяма тежест при гледане на делото.”

„Предварителната полицейска проверка е важна за съдебния процес. А иначе по отношение на полицаите, които я извършват – необходимо е повече обучение за тях. Толкова често в делата попадам на пълно неспазване на процедурите. Доказателства по дела се предават от един човек на друг без протокол, без нищо. Събират се в противовес на всякакви правила и процедури. Пише, че определени хора са били поемни лица, а те изобщо не са били на място. Не е ясно кой е правил огледа, кой е събирал доказателствата. Пълно е с процесуални грешки. Аз много често в съдебна зала повдигам въпроси за тях, искам повторно събиране на доказателства и експертизи. Но по мое мнение съдиите често допускат подобни нарушения и отсъждат въпреки тях.”

„Повечето полицаи съвестно си вършат работата. Но знаете ли, понякога се получават недоразумения, когато прокурорът разпорежи извършването на определени действия, а Началникът на РУП или съответната структура на полицията разпорежи друго. Кого според вас ще послуша разследващия полицай? Разбира се, че прекия си началник.”

Обект на коментари беше и въпросът как следва да се разпределят производствата към разследващите полицаи. Голяма част от участниците в интервюта нямаха наблюдения и не можеха да изразят мнения. Според други трябва да се въведе електронна система за случайно разпределение, подобна на тази, която се използва в съда. Трети бяха на мнение, че разпределението трябва да се извършва от прекия ръководител според натовареността и спецификата на случаите. Имаше предложения чрез разпределянето на производствата да се постигне профилиране на разследващите полицаи, което да доведе до по-високо качество на извършваната от тях работа.

„Всичко зависи от началниците на РУП. В големите градове и в градовете, където материалният интерес е голям (Хасково, Харманли – бежанци=> трафик на хора, Свиленград – граница => контрабанда и наркотици), за началници на РУП се назначават политически фигури, които не си разбират от работата и са послушни (чадър на мафията). Там, където

началниците са компетентни, работата на полицаите върви. Пример за град с работещо РУП е Димитровград.”

Участниците в проучването коментираха и до колко е било правилно разделянето на следователите и разследващите полицаи и даваха предложения за реструктуриране. Ето и част от коментарите:

„Според мен цялото това отделяне на следователи от разследващи полицаи беше ненужно. Но след като вече е факт трябва да се помисли какво може да се направи занапред. Според мен така или иначе следствието е подчинено на прокуратурата, направо следователите могат да станат прокурори и да запълнят овакантените щатни бройки, а цялото разследване да си се провежда от разследващите полицаи. Като цяло мнението ми е, че прокуратурата трябва да бъде изведена от съдебната система, но много внимателно. Защото има опасност да стане част от изпълнителната власт и тогава да се превърне в орган за саморазправа на политическите партии.”

„Следствието беше създадено по неясни за мен причини. Получи се така, че в него служителите са високо квалифицирани, а в същото време нямат никаква работа. Защото да си признаем не са много престъпленията против Републиката или терористичните актове, които да разследват. Така се пилее ценен ресурс – обучени кадри, които нищо не вършат. Според мен мястото на следствието и на прокуратурата е в изпълнителната власт. Това ще доведе до по-голяма независимост на съда.”

„Следствието трябва да се закрие или да се влее в прокуратурата. То е хранилка за поставени лица. Там не работят нищо. Макар да разшириха правомощията им, пак нищо не работят. И понеже от 10 години нищо не работят, вече са некомпетентни и не познават законите. Трябва да се премахне йерархичната структура в прокуратурата, защото на практика са зависими от по-висше стоящите и не си вършат добре работата.”

„Все повече дела се насочват за разглеждане към следователите. Вече е мит това, че има много следователи и те не вършат никаква работа. Тази неравнопоставеност е преодоляна.”

„По мои наблюдения все повече дела се разпределят към следствието и тяхното натоварване се увеличи. Вече се преодоля онова първоначално неравномерно натоварване на разследващите полицаи за сметка на следователите, които нямаха никаква работа.”

„Работата на следствието не е ефективна. Няма нужда от следователи към всеки съд. Следователи са необходими само в големите градове като София, Пловдив и Варна. Останалите следствени отдели трябва да се закрият според мен. По принцип прокурорите избягват да разпределят дела за разследване към следствието, защото следователите могат да обжалват решенията им. Ние, разследващите полицаи нямаме това право, длъжни сме да следваме постановленията на прокурорите и затова те предпочитат на нас да възлагат разследването.”

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

През дълбочинните интервюта изследвахме въпросите, касаещи полицейските задържания и полицейското насилие. Повечето участници в проучването изразяваха своята подкрепа по отношение на действията на полицаите и не виждаха злоупотреби в полицейските задържания или използване на насилие при полицейската работа. Ето част от мненията на респондентите:

„Понякога малко насилие има огромно превантивно въздействие за извършването на следващи престъпления. Полицаите трябва да имат повече правомощия, защото сега престъпниците им се смеят насреща.“

„Не винаги са оправдани полицейските задържания и аз винаги съветвам клиентите си да не отговарят, защото не се знае дали информацията, която дават няма после да бъде използвана срещу тях. Много често полицаите привикват някой да дава обяснения без да дават информация какво се е случило, ще повдигат ли обвинение срещу разпитваното лице, за какво точно го викат, кой е подал сигнала и т.н. мен лично това много ме дразни. И обикновено аз официално им отказвам клиента ми да им дава информация. Така още повече се забавя разследването или понякога дори го саботирам по този начин. Но за мен не е справедливо да разпитват мой клиент без да обясняват каква е целта на разпита, обвинен ли е в нещо. Така го подвеждат и той може да каже неща, които в друг случай не би казал. Иначе всички гледаме по телевизията как протича разследването в американските филми. Но ние сме много далече от това разследване – нивото при нас е много ниско.“

Следваща тема, обхваната от проучването, е темата за наказателното правосъдие. През дълбочинните интервюта опитахме да съберем информация какви са нагласите на работещите в сектор „правосъдие“ по отношение на промяната на НК или изработването на нов НК. Оказа се, че повечето респонденти са на мнение, че няма нужда от нов НК, а по-скоро трябва да се промени настоящия, като даваха различни предложения за промени:

„Твърде много промени се правят в законите ни. Според мен наказателния ни кодекс е чудесен. Чуват се мнения, че бил стар, на повече от 50 години. Ами, че в другите държави работят със закони на по над 300 години и си ги ползват и не се оплакват. Ние само ги променяме законите. Това не е от полза за никой и само затруднява правораздаването. Единствената важна промяна, която трябва да се направи в наказателния кодекс според мен е да се предвиди наказанията да станат неотменяеми. Тоест ако съм осъден на затвор – да лежа в затвора без право на промяна, ако съм осъден на пробация – значи да изпълнявам пробационни мерки без право да бъдат заменени. А не като сега – вкарват някой в затвора и след няколко месеца заради добро поведение го пращат на пробация. И какво наказание е това за него? Уж е бил осъден на 3 години затвор, ама не съвсем.“

„Нов Наказателен кодекс трябва да има, само ако държавата припознае нова наказателна философия. Аз мисля, че настоящата философия е работеща, съответства на

нуждите на обществото и няма нужда от радикални промени. Иначе има детайли, които могат да бъдат променени. Така например според мен твърде много престъпления са криминализирани. Спокойно може за част от тях да се налагат административни санкции. Така ще олекне и работата на съда.

Друго нещо, което трябва да се промени е изискването да има поемни лица. Това изискване само затруднява работата ни по разкриване на престъпления. Хората не искат да стават свидетели и да влизат в ролята на поемни лица, а освен това даже и да наблюдават, те не са запознати с процедурите и не могат да преценят доколко полицаите или прокурорите ги спазват. При обмен на опит с немски прокурори едва успяхме да им обясним какво представляват поемните лица. Те не разбираха защо е необходимо наличието на поемни лица предвид присъствието на районен инспектор, разследващ полицаи, криминален полицаи и прокурор. Всички изброени работят в интерес на държавата и разкриване на престъплението. Защо са необходими и още лица, които да удостоверят, че тези хора си вършат работата?

Друга промяна, която значително ще ускори правораздаването по мое мнение е възможността да се вземат предвид разпитите от досъдебното производство. Съгласно сега действащото законодателство те трябва да са извършени пред съдия или потърпевши, за да могат да се използват в съдебна зала. Тук отново проличава недоверието на законодателя към съвестното изпълнение на работата от страна на държавните органи. А всъщност всички имаме интерес делата да приключват по-бързо.

Истината е, че в България постоянно се променят законите и това много затруднява работата на всички в сектор „Правосъдие“. Постоянно трябва да преправяме нещо, да преработваме, а отчетността ни никога не изглежда достатъчна. Но в крайна сметка съдебната система е най-прозрачната система в България.”

„Трябва да отпаднат определенията за престъпления, защото те създават много вратички.”

„Трябва да се направят промени по отношение на членовете, касаещи корупцията. За определени престъпления (изнасилване, ПТП след употреба на алкохол) трябва да отпадне възможността за налагане на условни присъди.”

„Наказателният кодекс има нужда от сериозни промени. Но те трябва да са внимателно обмислени, защото има състави на престъпления, които са работещи и не бива да се променят. За мен промените трябва да касаят най-вече по-ясното регламентиране на санкциите/ наказанията при определени престъпления. Така например според мен винаги когато е отнет човешки живот, било то и по непредпазливост, трябва извършителят да излежава ефективна присъда в затвора и да няма възможност тя да бъде заменена с условна присъда и/или пробация. Тогава наказанията ще имат силно превантивен характер. Тогава шофьорите добре ще се замислят преди да употребяват алкохол или наркотици или карат с несъобразена скорост в населени места. Освен това трябва ясно да се регламентира за

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

конкретно престъпление при конкретни обстоятелства какво да бъде наказанието. Тоест трябва да се промени законодателството в посока по-малко възможности за определяне на наказанието по усмотрение на съдията и в по-прецизно регламентиране.”

Интересно беше да разберем от участниците в проучванията какво мислят те за преодоляване на проблема с битовата престъпност, телефонните измами и незаконно придобитото имущество. Оказа се, че повечето са на мнение, че законите които имат отношение към тези престъпления са чудесни. Според тях проблемът е в недостатъчно ефективното разследване на тези престъпления. Бяха изтъкнати и други проблеми:

„По отношение на битовата престъпност съществува следния момент: Ако кражбата се осъществява от неосъждано лице и е на стойност под минималната заплата, не се повдига обвинение – така лицето не се осъжда. След време, като направи следваща кражба и тя пак е под мин. заплата, пак не може да се образува дело, защото е с чисто съдебно минало. Така ако един крадец краде често, но вещи на малка стойност, никога не може да повдигнем обвинение срещу него. Определено трябва да се направи промяна в закона по тази линия.”

Обект на изследването беше и структурирането на съдебната система и ролята и функциите на висшите длъжности в съдебната система. По тези въпроси се изказаха малка част от участниците в проучването – повечето или се чувстваха неподготвени да изразят мнение, или не бяха запознати въобще с темите. Интересно е да се отбележи, че повечето респонденти бяха на мнение, че задължително трябва да се създаде законова възможност за разследване на главния прокурор.

„Трябва да има законова възможност за разследване на главния прокурор при неправомерни действия или бездействие от негова страна. След като има разписана процедура за разследване на президента, трябва да има и за главния прокурор.”

„Според мен са нужни следните структурни промени: изваждане на прокуратурата от съдебната власт, извеждане на разследването от МВР и създаване наобща структура с прокуратурата и следствието, начело на която да стои главния прокурор.”

„Според мен съдебната ни система е структурирана добре и работи добре, което означава, че не бива да я променяме кардинално. Разбира се има и политически назначения има и неработещи служители, но това не е масово явление. Сега се за съдии от други съдилища, които за кратко време израстнаха много. Но въпреки това качеството на правораздаването и най-вече на човешкия капитал в съдебната система е високо. Аз знам, че изпитите в НИП са доста сериозни и в голяма степен отсяват кандидатите за магистрати, което пък гарантира високо качество на правораздаването.”

„Чувал съм от познати, че съдиите са се самозабравили. Прокурор ми е казал, че е влизал в кабинет на съдия, за да коментират конкретен казус и съдията го е молил да напусне

кабинета, с оглед това да няма влияние върху взимането на решение по делото. А прокурора и съдията не съблюдават ли общественя интерес, питам аз? За мен е естествено да общуват, да коментират делото. Не всичко е документи. Понякога много повече неща могат да се изяснят в личен разговор.”

„Твърде вероятно е, ако излезнат от съдебната власт, да се използват като политически орган за репресии. А това в никакъв случай не е добра идея. Те и сега се използват за това, ако и да са независима, а какво остава, ако са подчинени на изпълнителната власт (управляващата партия).”

„Прокуратура, следствие и разследваща полиция трябва да са под една шапка, вероятно към МВР. Какво представлява прокурора – той е адвокат на държавата. Той е страна в процеса. Ами не е нормално да са колеги със съдията и да работят в два съседни кабинета.”

„Начинът, по който е структурирана властта, предполага корупция и влияние, но за момента е възможно най-добрия. Проблемът не е в структурирането или правилата, а в хората. Трябва изцяло да се сменят хората, за да има промяна в системата.”

Разгледана беше и темата за специализираните съд и прокуратура, които очевидно, по мнението на участниците в проучването, не успяват да изпълнят първоначалната си идея:

„Моето цялостно мнение е, че не беше нужно разкриването на специализирани съдилища. Знам, че са разкрити заради препоръки на Европейската комисия и мониторинга над българската съдебна система, но това все пак са препоръки. Не са задължителни за изпълнение. Тези специализирани съдилища според мен не работят. Това, което са получава на практика е, гледат се едни дела за организирани престъпни групи, след около година се разбира, че престъпните групи всъщност не са организирани и делата се препращат към окръжните съдилища, които преди промените и без това си ги гледаха. Според мен беше ненужно и обособяването на административни съдилища. Спокойно можеха да се направят съдииски отделения в наличните съдилища и там колегиите да си гледат административни дела. Защо е необходимо да има отделен съд, с отделно счетоводство, отделна администрация, това са ненужни разходи.”

„За бонусите в размер до шест заплати не знам, вероятно е добре да получават големи възнаграждения с оглед независимостта, но по-интересно е има ли нужда да съществуват такива структури. Идеята на едно място да се разследват най-значимите дела е чудесна. Защото не е нормално окръжния съд да гледа дело за някой окръжен прокурор или съдия или за големи местни бизнесмени или мафиоти. Когато структурата е отделена, тя е по-независима. Но на практика аз не съм запознат колко дела са приключени в този съд. Работи ли наистина ефективно. Аз самия наблюдавам дело, което е върнато от този специализиран съд. По това дело е имало 2 години протакване, голяма част от обвинените и

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

свидетелите са напуснали страната – освобождавали са ги един след друг и сега, когато делото така да се каже е изпразнено от съдържание, е върнато в Окръжна прокуратура и аз не знам за какво. След голям период от време и без доказателства, аз трябва наново да разследвам. Идеята за специализиран съд не е лоша, но според мен той на практика не работи или поне аз не съм запознат.”

По време на интервютата бяха разисквани и някои въпроси, които са сред включените в реформата на съдебната система. Един от тези въпроси бе въпросът за размера на съдебните такси. От разговорите с участниците в проучването стана ясно, че те не са запознати в детайли как се формират таксите, но ги намират за справедливи и осигуряващи лесен достъп до правосъдие на всички нуждаещи се.

Друга тема, която беше разисквана, е темата за съдебните заседатели. Тук мненията на респондентите най-общо могат да бъдат обобщени в две групи. Едната смятат, че съдебните заседатели са добре регламентиран механизъм за контрол над съдебната система от страна на гражданите. Според другата група съдебните заседатели са абсолютно ненужни, тъй като така или иначе не правят нищо релано.

Интересно беше да разберем какво е мнението за подбора на членове на ВСС от Народното събрание. Макар повечето респонденти да бяха категорични, че това създава предпоставки за политическо влияние, един от интервюираните сподели интересна гледна точка: „Нека се замислим какво представлява ВСС – това е правителството на съдебната система. То трябва да разработва и прилага политики. И за да се случват реално е добре политиките на ВСС да съответстват на държавните политики, тъй като държавата отпуска средствата за съдебната система. Няма нищо лошо или порочно в това партиите да прокарват своите политики в сектор „правосъдие“ чрез членовете на ВСС, избрани от тях. Това даже е оптималният вариант за функциониране на съдебната система.”

„Според мен членовете на ВСС не трябва да се избират от Народното събрание, както е сега. Същевременно не може съдебната система да се остави да функционира съвсем без надзор. За целта НС трябва да избира двама представители на ВСС, които само да наблюдават и да нямат право да участват в гласуването.”

„Не мисля, че се създават предпоставки за влияние по този начин. Все пак и в съдебната система са водят политики, а управляващите там са ВСС. Нормално е да има съответствие между управляващите в правителството и управляващите в съдебната система. Как иначе ще водят едни и същи политики в една и съща посока. Все пак не трябва да забравяме каква е ролята на ВСС в съдебната система – те са нещо като правителството за държавата. Така че за мен не е порочно да се прокарват политики чрез членовете на ВСС.”

С магистратите беше обсъден и въпросът за съдийското самоуправление:

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

„Ние в ОС – Хасково и преди да въведат общите събрания си работехме на този принцип. Провеждахме си регулярни срещи, така разпределяхме делата и обсъждахме всички важни проблеми на съда. За нас този модел не е нов. Но той е много полезен и се надявам и в други съдилища да го използват в пълнота. Иначе ние толкова харесваме този модел на работа, че спокойно можем да го препоръчаме и на прокуратура, следствие и др. институции.“

Повечето от дълбочинните интервюта приключваха с въпроса за необходимостта от съществуване на съд/ прокуратура/ полиция в Ивайловград. Повечето респонденти смятаха, че тези структури не бива да се закриват, защото това силно ще ограничи достъпа до правосъдие на гражданите там. Ето и част от коментарите по темата:

„Аз лично правих анализ на натовареността на прокуратурата в Ивайловград. Колегите там имат по 60 дела на година. Ние тук имаме по 80-120 на месец. Твърде голяма е разликата в натовареността. Района около Ивайловград е граничен и затова е добре да има структури на полицията и съдебната система. Но според мен те могат да станат катотериториално звено към структурите в Свиленград например и така да се спести от администрация. Освен това самите магистрати могат да поемат дела от Свиленград, с което да се изравни натовареността им. При нас се коментира въвеждането на система за разпределение на делата на случаен принцип за цялата територия на област Хасково. Така прокурор от Димитровград може да гледа дело в Свиленград например. С тази система ще се постигне по-равномерно натоварване на прокурорите.“

„В малките градове винаги стои въпросът дали е необходимо да съществуват структури на администрацията и съдебната система. Добра практика в нашата институция е наличието на изнесени приемни/ офиси в малките градове, където специалистите пътуват в определени дни от седмицата. Но за подобно решение трябва да се анализира натовареността на институциите. Това се води изнесено работно място, а не съм сигурен дали е допустимо подобна практика да съществува по отношение на съдебната система. В нашите изнесени офиси се дава информация и се приемат заявления, но експертната работа се извършва от офиса в Хасково. Решенията се изпращат по пощата.“

„Категорична съм, че няма смисъл да функционират структури, които се ползват от изключително малък брой граждани и в които работата е на много ниско ниво. По мои наблюдения в малките съдилища и прокуратури магистратите са некомпетентни и нямат желание да се развиват, да се обучават и да се доквалифицират – те просто си преживяват на постовете, които заемат.“

„От това, което знам има предложение да се обединят структурите на местно ниво и да са с централа в Хасково, а по градовете да останат като работни точки. Идеята е като за работи електронното правосъдие, всички дела и преписки да се разпределят от структурата в Хасково. Истината е, че структурите в Ивайловград почти нямат работа, докато тези в Хасково са много натоварени. Нищо не пречи да се закриват структурите в Ивайловград, а служителите да се преместят в Хасково. Така ще се получи по-равномерно разпределение на

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

работата. Закриването на структурите в Ивайловград няма да доведе до ограничаване на достъпа до правосъдие, защото гражданите ще могат да подават документи по пощата, електронно или в приемната, която ще остане да функционира в Ивайловград. За хората няма да е проблем подаването на жалби, но после ще трябва да пътуват повече за участието в съдебни заседания.”

Темата за реформата в съдебната система се оказа не съвсем позната на повечето респонденти. Въпреки това голяма част от тях изразиха мнението си и споделиха впечатления, които бяха придобили в хода на работата си. В заключение представям коментара на един от интервюираните адвокати, който има дългогодишен опит и наблюдения над съдебната система:

„Истината е, че магистратите и съдебната система имат склонността да заживяват собствен живот, далеч от реалността. Живеят си само в тяхната правна сфера и не разбират проблемите на обществото – това не е правилно за мен. Как може съдия да е момиче или момче на 25-30 години. Какъв опит имат те? Как ще правораздават и ще вземат решения за възрастни хора. За мен съдиите трябва да са минали през различни структури на съдебната система, да са натрупали опит и авторитет и едва тогава да стават съдии. Само обучението в НИП не са достатъчни. Така стават професионалисти, но губят връзка с действителността.”

Възстановително правосъдие и медиация

Основна тема от проведеното проучване беше темата за възстановителното правосъдие и медиацията. От проведените интервюта ми направи впечатление, че са единици тези, които са чували за възстановително правосъдие. Повечето респонденти, които бяха запознати накратко какво предствлява възстановителното правосъдие по време на интервюто, разказаха, че им звучи несериозно, че не го припознават като подход, който реално може да бъде използван. За част от респондентите възможността да се провеждат срещи между извършители на престъпления и потърпевши им звучеше почти еретично и заклеяваха възстановителното правосъдие, прехвърляйки цялата отговорност за уреждане на обществените отношения на държавата в лицето на правосъдната система. Все пак имаше и респонденти, които подкрепяха възстановителното правосъдие:

„Аз лично съм възхитена от идеята за възстановителното правосъдие. То може да се прилага на много места под различна форма и да бъде полезно – и в училище, и в социални услуги, навсякъде.”

Процедурата по медиацията се оказва значително по-позната. Въпреки това и за нея мненията бяха много противоречиви. Ето част от тях:

„Според мен е приложима само в граждански спорове и то само ако страните са интелегентни. Обикновените, нискообразованите хора обикновено се заплашват със съд и търсят не разбирателство и възстановяване на щетите, а възмездие, осъждане и наказание. За тях медиацията ще е безполезна.“

„Медиацията е хубава процедура, но истината е, че не работи. Аз, като адвокат смятам, че винаги по-добрият вариант е клиентите ни да се разберат извън съдебната зала и да стигнат до споразумение. Но медиацията не успява да добе достатъчна популярност. Има съдилища, в които съществуват центрове по медиация, но те са само в големите градове. Освен това много често хората не са склонни да преговарят – искат другата страна да бъде наказана и да получат възмездие.“

„Медиацията е много полезна особено по някои граждански дела. Тя е страхотна процедура, но е подходяща за интелигентни хора. Манталитетът в България е такъв, че повечето хора предпочитат да водят дела, да има наказан, отколкото да постигнат взаимно изгодно споразумение. Според мен в никакъв случай медиацията не бива да става задължителна. Това би имало негативен ефект. Нали знаете, всичко задължително се опорочава.“

„Приложима е в определени случаи, по-леки дела – за делби за разводи и т.н. Ако стане задължителна ще е полезно. Решенията, което се взема в рамките на медиацията трябва да стане задължително, както са съдебните решения. Иначе малко се обезмисля.“

„Медиацията не е лоша като замисъл, но към момента не работи. Не дава достатъчна сигурност на страните, че споразумението, което ще постигнат има стойност. Според мен медиацията трябва да се прилага в отделно съдебно заседание по спорове, които са станали вече дала в съда и да се провежда в сградата на съда от независими медиатори.“

„Медиацията е лъжливо правосъдие, хората си дават парите на медиатори, а спора им остава неразрешен и после пак се съдят. Ако медиацията се предоставя в съда, от съдии, тогава ще е друго и ще бъде по-добре.“

„Ние адвокатите най-редовно влизаме в ролята на медиатори. Тези курсове за медиация станаха много модерни. Или пък да имаш много сертификати от преминати обучения. За мен по-важно е освен да си добър професионалист, да си и добър човек. Има много колеги адвокати, които насъскват клиентите си да водят дела до дупка и не търсят взаимноизгодните решения. Искат да участват в много съдебни заседания, за да вземат много пари и буквално насъскват клиентите си. Аз даже се чудя как някой, който води дела с години и ги губи на всяка инстанция не се досеща, че всъщност не е прав в ситуацията и трябва да отстъпи или да се примири и да спре с воденето на дела, което ощетява самия него. На мен лично ми се е случвало да съм адвокат на мой близък приятел, който след

*Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от област
Хасково по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея*

дългогодишна дружба със съседите си, започна да се съди с тях за оградата между имотите им. За мен тези спорове са безумни. Когато са строени къщите пращяковците ни са се разбрали коя ограда къде да минава и всичко е наред. Години наред са живяли в разбирателство, както се казва и ракията са си пили заедно. И в един момент някой наследник решава, че оградата му пречи. И за едни 20, 30 или 50 см не иска да направи компромис и запчва да води дела. Това много влошава отношенията. Аз моя приятел многократно съм го съветвал да спре с делата, че няма смисъл от тях, че по-добре е да запази отношенията си със съседите, но понякога хората се заинтавяват. И в крайна сметка моя приятел от това и почина – от безмисления спор със съседите и нервите около него.”